

حقوق تجارت

جلد چهارم
حقوق ورشکستگی

تألیف:

دکتر ابراهیم عبدی پور فرد
دانشیار دانشکده حقوق دانشگاه قم

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه	: عبدی پور فرد، ابراهیم
عنوان قراردادی	: ایران. قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: حقوق تجارت/ مولف ابراهیم عبدی پور فرد.
مشخصات نشر	: تهران: مجد، ۱۳۹۳ -
مشخصات ظاهری	: ج.
فروست	: مجد: ۷۳۵.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۱۰-۵
وضعیت فهرست نویسی : فاپا	
یادداشت	: پشت جلد به انگلیسی: Commercial law
موضوع	: حقوق تجارت -- ایران
ده بندی کنگره	: ۱۳۹۳ ج ۷/ع ۲۶/ ۹۲۰/ KMH
ردی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۷
سماره کتابشناسی ملی	: ۳۶۶۵۵۴۳

هرگونه تکثیر، کپی یا هر چه مسمی در کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
 وارد تخلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

حقوق تجارت (جلد چهارم: ورشکستگی)

ألف: دکتر ابراهیم عبدی پور فرد

انتشارات مجد

چاپ اول: ۳۹۷ تعداد: ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و انحصار «مجد» است.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۱۰-۵

ISBN: 78-۶۰۰-193-910-5

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ثامن، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۴۲۳۰۳۳

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارک، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۸۶۸۷۴ - ۶۶۴۰۹۴۲۲

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انتشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

مقدمه مؤلف	۱۳
فصل نخست: کلیات حقوق ورشکستگی	۱۵
مقدمه و طرح بحث	۱۵
گفتار اول: مفهوم ورشکستگی و مقایسه آن با نهادهای حقوقی مشابه	۱۵
الف. مفهوم ورشکستگی در حقوق ایران	۱۵
ب. تئینولوزی ورشکستگی و مفهوم آن در حقوق خارجی	۱۶
ج. مقایسه «ورشکستگی» با نهادهای مشابه در حقوق ایران و فقه امامیه	۱۸
۱. افلاس	۱۸
۲. اعسار	۲۱
گفتار دوم: پیشینه حقوق ورشکستگی و تحولات آن	۲۳
الف. دوره فقدان حق ورشکستگی، بودن شخص بدهکار در گرو بدهی خویش	۲۴
ب. دوره‌ی تحول و گذار از «اقدام علیه شخص بدهکار» تا «اقدام علیه اموال او»	۲۶
ج. دوره‌ی شکل‌گیری ابتدایی و توسعه نیافته حقوق ورشکستگی	۲۷
د. عقب‌گرد در قرون وسطی و برگشت به روند اقدام علیه شخص ورشکسته	۲۹
هـ. دوره‌ی احیاء حقوق ورشکستگی و آغاز روند تکامل قواعد ورشکستگی	۲۹
و. دوره‌ی جدید، تدوین حقوق مدرن ورشکستگی	۳۳
گفتار سوم: منابع حقوق ورشکستگی	۳۶
الف. حقوق ایران	۳۶
ب. حقوق تطبیقی	۳۸
۱. حقوق فرانسه	۳۸
۲. آلمان	۳۸
۳. انگلیس و ولز	۳۹
۴. ایالات متحده آمریکا	۴۰
گفتار چهارم: اهداف حقوق ورشکستگی و اصول آن	۴۱
الف. اهداف حقوق ورشکستگی	۴۱
۱. تقویت اعتماد در روابط تجاری و حمایت از طلبکاران تاجر	۴۱
۲. نجات ورشکسته و بازسازی بنگاه تجاری دارای شرایط نامساعد مالی	۴۲
۳. حفظ منافع عمومی و حمایت از حقوق همه‌ی ذی‌نفعان	۴۳
ب. اصول بنیادین حقوق ورشکستگی	۴۵

۱. اصل اعتبار حقوق مکتسب و نفوذ قراردادهای و معاملات ورشکسته قبل از اعلام ورشکستگی.....	۴۶
۲. اصل تساوی بستانکاران ورشکسته.....	۴۷
۳. اصل متوقف شدن حق تعقیب فردی و لزوم رسیدگی جمعی و اجرای قرآیند تصفیه.....	۴۸
فصل دوم: شرایط تحقق ورشکستگی.....	
مقدمه و طرح بحث.....	۴۹
گفتار اول اشخاص مشمول رژیم ورشکستگی.....	۵۰
الف اشخاص حقیقی.....	۵۰
۱. مفهوم تاجر و معیارهای تشخیص تاجر.....	۵۰
۲. ماده‌ای قابل بحث.....	۵۲
۱-۲. تاجر صرف از تجارت.....	۵۲
۲-۲. تاجر متجاری.....	۵۳
۳-۲. ورثه تاجر متجاری.....	۵۵
۴-۲. تجارت به نام دیگر.....	۵۵
۵-۲. شریک شرکت تجاری.....	۵۷
۶-۲. مدیران شرکت‌های تجاری.....	۵۹
۷-۲. کسبه جزء.....	۵۹
ب. اشخاص حقوقی.....	۶۲
۱. شرکت‌های تجاری.....	۶۲
۱-۱. شرکت تجاری ثبت شده.....	۶۲
۲-۱. شرکت تجاری عملی.....	۶۴
۳-۱. شرکت تجاری منحل.....	۶۸
۴-۱. توقف شعبه یا شعب فرعی شرکت تجاری.....	۷۲
۵-۱. امکان تسری ورشکستگی شرکت فرعی به شرکت اصلی و برعکس.....	۷۲
۶-۱. تأثیر متقابل ورشکستگی شرکت یا شرکاء.....	۷۳
۷-۱. تأثیر ورشکستگی شرکت نسبت به مدیران.....	۷۶
۸-۱. ورشکستگی شرکت‌های تجاری دولتی.....	۷۸
۲. سایر اشخاص حقوقی.....	۸۱
۱-۲. باز تعریف اشخاص حقوقی.....	۸۳
۲-۲. اشخاص حقوقی موضوع رژیم ورشکستگی.....	۸۴
گفتار دوم: توقف در پرداخت دیون.....	۸۹

الف. مفهوم توقف و معیارهای آن	۸۹
ب. مفهوم و مصادیق دیون و تعهدات موضوع توقف	۱۰۳
۱. تعریف دین، تعهد و التزام (در حقوق اسلامی و حقوق رومی ژرمنی)	۱۰۳
۱-۱. دین و تعهد در حقوق نوشته	۱۰۳
۱-۲. دین، التزام و تعهد در حقوق اسلامی	۱۰۵
۲. اوصاف دین یا تعهد موضوع توقف	۱۰۷
۲-۱. دین و تعهد پولی و غیر پولی	۱۰۷
۲-۲. حال بودن یا قابل مطالبه بودن	۱۰۷
۲-۳. قطعی و مسلم بودن	۱۰۸
۲-۴. دین تجاری و دین مدنی	۱۰۸
۲-۵. اصل، بودن یا تبعی بودن دین یا تعهد	۱۱۰
۲-۶. لزوم یا عدم لزوم تعدد دیون	۱۱۰
فصل سوم: آیین دادرسی ورشکستگی و مسائل قضایی آن	۱۱۳
مقدمه و طرح بحث	۱۱۳
گفتار نخست: دعوی ورشکستگی	۱۱۳
الف. اوصاف دعوی ورشکستگی	۱۱۳
۱. حسی بودن یا ترافعی بودن امر، شکستگی و ضرورت رعایت تشریفات دادرسی	۱۱۳
۲. غیر مالی بودن دعوی ورشکستگی	۱۱۶
ب. دادگاه صالح برای رسیدگی به امر ورشکستگی	۱۱۸
۱. صلاحیت ذاتی	۱۱۸
۲. صلاحیت محلی	۱۱۸
۳. ورشکستگی فرامرزی	۱۲۰
ج. اقامه دعوی ورشکستگی	۱۲۴
۱. دعوی توقف توسط خود تاجر	۱۲۵
۲. طرح دعوی توقف از سوی بستانکاران	۱۲۸
۳. تقاضای دادستان	۱۲۹
د. نحوه رسیدگی به دعوی ورشکستگی	۱۳۰
گفتار دوم: حکم ورشکستگی	۱۳۱
الف. محتویات حکم ورشکستگی	۱۳۱
۱. اعلام ورشکستگی تاجر یا شرکت تجاری	۱۳۲
۲. تعیین تاریخ توقف تاجر	۱۳۲

۳. تعیین شخصی به عنوان عضو ناظر ۱۳۳
۴. دستور مهر و موم اموال و اسناد و مدارک ۱۳۳
۵. صدور قرار توقیف تاجر ۱۳۳
۶. تعیین شخصی به عنوان مدیر تصفیه ۱۳۴
- ب. ابلاغ و اعلان حکم ورشکستگی ۱۳۴
- ج. اوصاف یا ویژگی‌های حکم ورشکستگی ۱۳۶
- د. طرق شکایت از حکم ورشکستگی ۱۳۸
۱. اعتراض به حکم ورشکستگی یا تاریخ توقف ۱۳۸
- ۱- ماهیت اعتراض تاجر ۱۳۹
- ۲- ماهیت اعتراض اشخاص ذی‌نفع ۱۳۹
۲. تجدیدنظر رای نسبت به حکم ورشکستگی ۱۴۳

فصل چهارم: آثار حکم ورشکستگی ۱۴۵

- مقدمه و طرح بحث ۱۴۵
- گفتار اول: آثار حکم ورشکستگی نسبت به خود تاجر ۱۴۵
- الف. منع مداخله‌ی تاجر در اموال خود ۱۴۵
- ب. قائم مقام شدن مدیر تصفیه ۱۴۹
- ج. منع تاجر از طرح دعوی و این که مرتباً دعوی قرار گیرد ۱۵۰
- د. سلب اعتبار تاجر ۱۵۲
- ه. محرومیت تاجر ورشکسته از بعضی حقوق اجتماعی ۱۵۲
- و. عدم تأثیر اقرار تاجر ۱۵۳

گفتار دوم: آثار حکم ورشکستگی نسبت به روابط مالی و معادلاتی تاجر با اشخاص

- دیگر ۱۵۵
- الف. اثر حکم ورشکستگی نسبت به طلبکاران ورشکسته ۱۵۵
۱. تعلیق تعقیبات شخصی ۱۵۵
۲. حال شدن دیون و تعهدات مالی مؤجل ۱۵۶
- ب. اثر حکم ورشکستگی نسبت به بدهکاران ورشکسته ۱۵۹
- ج. آثار حکم ورشکستگی نسبت به قراردادهای و تصرفات مالی تاجر ورشکسته ۱۵۹
۱. تأثیر حکم ورشکستگی بر معاملات قبل از توقف تاجر ۱۶۰
- ۱-۱. موارد مشمول مواد ۴۲۴ و ۴۲۵ قانون تجارت ۱۶۰
- ۲-۱. موارد مشمول ماده‌ی ۴۲۶ ق.ت ۱۶۳
- ۳-۱. موارد مشمول مواد ۶۵ و ۲۱۸ قانون مدنی ۱۶۵
۲. معاملات تاجر در دوره‌ی بعد از توقف و قبل از صدور حکم (دوره‌ی توقف) ۱۶۶

۱-۲. موارد مشمول مواد ۴۲۴ و ۴۲۵ ق.ت.	۱۶۶
۲-۲. موارد مشمول ماده‌ی ۴۲۶ ق.ت.	۱۶۷
۳-۲. موارد مشمول مواد ۶۵ و ۲۱۸ ق.م.	۱۶۷
۴-۲. موارد مشمول ماده‌ی ۲۱ قانون نحوه‌ی اجرای محکومیت‌های مالی	۱۶۷
۵-۲. موارد مشمول ماده‌ی ۴۲۳ ق.ت.	۱۶۸
۶-۲. معاملات موضوع ماده‌ی ۵۵۷ ق.ت.	۱۷۱
۳. معاملات و تصرفات مالی تاجر پس از صدور حکم ورشکستگی	۱۷۵
۱-۳. ضمانت اجرای قاعده‌ی منع مداخله تاجر ورشکسته در اموال و حقوق	
مالی خود	۱۷۷
۱. آغاز و پایان مدت ورشکستگی	۱۸۰
۳. اثر حکم ورشکستگی نسبت به روابط امانی تاجر ورشکسته با اشخاص ثالث	۱۸۳
۱. فاعل کلی	۱۸۳
۲. دعوی استرداد	۱۸۳
الف مدیر تصفیه یا اداره تصفیه	۱۸۳
۱-۲. موارد ماده‌ی ۵۲۸ ق.ت.	۱۸۴
۲-۲. موارد ماده‌ی ۵۲۹ ق.ت.	۱۸۴
۳-۲. موارد ماده‌ی ۵۳۰ ق.ت.	۱۸۵
۴-۲. موارد ماده‌ی ۵۳۱ ق.ت.	۱۸۶
۵-۲. موارد ماده‌ی ۵۳۲ ق.ت.	۱۸۷
۶-۲. موارد موضوع ماده‌ی ۵۳۳ ق.ت.	۱۸۸
۷-۲. ترتیبات استرداد	۱۸۹
و. اثر حکم ورشکستگی نسبت به قراردادهای اجاره ورشکسته	۱۸۹

فصل پنجم: ضمانت اجرای کف‌ری تقصیر یا تقلب در ورشکستگی و

سوءاستفاده نسبت به اموال ورشکسته	۱۹۱
مقدمه و طرح بحث	۱۹۱
گفتار اول: انواع ورشکستگی و ضمانت اجرای کف‌ری آن	۱۹۲
الف. ورشکستگی عادی	۱۹۲
ب. ورشکستگی به تقصیر	۱۹۲
ج. ورشکستگی به تقلب	۱۹۴
د. آیین دادرسی دعوی ورشکستگی به تقصیر یا تقلب	۱۹۶
۱. شروع تعقیب	۱۹۶
۲. مخارج تعقیب	۱۹۷

گفتار دوم: جرایمی که اشخاص غیر از تاجر ورشکسته در امر ورشکستگی مرتکب می شوند ۱۹۸.....

الف. جرایمی که در حکم ورشکستگی به تقلب تلقی شده و برای آن‌ها مجازات

تقلب در امر ورشکستگی، مقرر شده است. ۱۹۸.....

ب. جرایمی که مجازات سرقت را در پی دارد. ۱۹۹.....

ج. جرایم خیانت در امانت و تبانی ۱۹۹.....

فصل ششم: ترتیبات تصفیه امور ورشکستگی ۲۰۱.....

مقدمه و طرح بحث ۲۰۱.....

گفتار اول: سازمان و نهاد تصفیه (وظایف و اختیارات) ۲۰۱.....

الف. اداری تصفیه امور ورشکستگی ۲۰۲.....

ب. مدیر تصفیه و عضو ناظر ۲۰۳.....

۱. مدیر تصفیه ۲۰۳.....

۲. عضو ناظر ۲۰۳.....

۳. دادستان ۲۰۴.....

گفتار دوم: ترتیبات تصفیه بر طبق قانون تجارت و نظامنامه مربوطه ۲۰۵.....

الف. اقدامات تأمینی و مهر و موم اموال و اسناد ۲۰۶.....

ب. رفع توقیف از دفاتر و اسناد و اموال به ترتیب صورت دارایی ۲۰۷.....

ج. اداره‌ی اموال و وصول مطالبات ورشکسته و اقدامات تأمینی برای حفظ آن ۲۰۸.....

د. دعوت از بستانکاران جهت اظهار مطالبات و ارائه اسناد خود ۲۰۹.....

هـ. تشخیص و تصدیق مطالبات طلبکاران و صیغه‌بندی آن‌ها ۲۱۰.....

و. دعوت از طلبکاران و تشکیل جلسه در خصوص انعقاد قرارداد ارفاقی ۲۱۴.....

ز. قرارداد ارفاقی و بازسازی بنگاه ورشکسته ۲۱۵.....

۱. تعریف و مفهوم قرارداد ارفاقی و شرایط اعتبار آن ۲۱۵.....

۲. آثار قرارداد ارفاقی ۲۱۷.....

۳. ابطال و فسخ قرارداد ارفاقی و تبعات قانونی آن ۲۱۹.....

۱-۳. موارد ابطال و فسخ قرارداد ارفاقی ۲۱۹.....

۲-۳. آثار و تبعات قانونی بطلان یا فسخ قرارداد ارفاقی ۲۱۹.....

ح. ادامه تجارت تاجر توسط طلبکاران ۲۲۱.....

ط. فروش اموال ورشکسته، انجام معاملات، صلح دعاوی ۲۲۲.....

ی. تفریغ حساب و تقسیم دارایی ورشکسته میان بستانکاران ۲۲۳.....

ک. اعلام ختم تصفیه و عمل ورشکستگی ۲۲۴.....

گفتار سوم: ترتیبات تصفیه بر طبق قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی ۲۲۵.....

۲۲۵.....	الف. اقدامات تأمینی و صورت برداری اموال
۲۲۷.....	ب. تعیین نوع تصفیه (اختصاری یا عادی)
	ج. نشر آگهی موضوع ماده‌ی ۲۴ مبنی بر اعلان ورشکستگی تاجر، اخطار به
۲۲۸.....	بدهکاران و بستانکاران و دعوت اولین جلسه‌ی هیأت بستانکاران
۲۲۹.....	د. اداره‌ی اموال و وصول مطالبات ورشکسته
۲۳۰.....	هـ. رسیدگی به مطالبات طلبکاران و تشخیص و تصدیق مطالبات آن‌ها
۲۳۲.....	و. دعوت از بستانکاران جهت تصمیم‌گیری درباره‌ی انعقاد قرارداد ارفاقی
۲۳۳.....	ز. فروش اموال ورشکسته
۲۳۵.....	ح. تقسیم وجه حاصله از فروش میان بستانکاران
۲۳۹.....	ط. اعلام خاتمه ورشکستگی
۲۴۱.....	فصل هفتم: اعاده اعتبار
۲۴۱.....	مقدمه و طرح بحث
۲۴۱.....	گفتار اول: مفهوم اعاده اعتبار و آثار قانونی آن
۲۴۱.....	الف. مفهوم اعاده اعتبار
۲۴۲.....	ب. آثار قانونی اعاده اعتبار
۲۴۳.....	گفتار دوم: انواع اعاده اعتبار
۲۴۳.....	الف. اعاده اعتبار حقی
۲۴۳.....	ب. اعاده اعتبار حکمی
۲۴۴.....	گفتار سوم: اشخاصی که می‌توانند درخواست اعاده اعتبار کنند
۲۴۴.....	الف. اشخاص حقیقی
۲۴۴.....	ب. اشخاص حقوقی
۲۴۶.....	گفتار چهارم: جنبه‌های قضایی اعاده اعتبار
۲۴۹.....	فهرست منابع

مقدمه مؤلف

بدون تردید ورشکستگی تجار و شرکت های تجاری و به طور کلی ناتوانی در پرداخت دیون، وضعیتی است که آثار مهمی در روابط مالی و معاملاتی اشخاص بویژه در قلمرو تجارت دارد و پدیده مهمی است که نه تنها از جنبه حقوقی بلکه از منظر اقتصادی حائز اهمیت است و می تواند موضوع مطالعات میان رشته ای گوناگون قرار گیرد. کما این که ابعاد حقوقی آن صرفاً در قلمرو حقوق خصوصی قرار نمی گیرد و از منظر حقوق عمومی اقتصادی نیز باید مورد بررسی قرار گیرد.

تالیف پیش رو حاصل مطالعات و تجربه ۳۰ ساله مؤلف در زمینه تدریس حقوق ورشکستگی است و به بحث و تالیف آن با این هدف به رشته تحریر در آمده است که علاوه بر قابلیت استفاده به عنوان یک منبع درسی در رشته حقوق، منبع علمی قابل استفاده ای برای محققان در حوزه حقوق ورشکستگی باشد. علاوه بر آن، با بررسی مسائل عملی ورشکستگی، تلاش کرده ایم که پاسخ ها و راه حل های مناسب هر مساله براساس مبانی حقوقی و موازین قانونی ارائه شود. از آن رو، کتاب حاضر می تواند مرجع قابل اتکایی برای قضات و وکلای محترم و سایر دست اند کاران حقوقی باشد.

از ویژگی های این اثر آن است که علاوه بر توجه به آخرین تحولات و راه حل های حقوق ورشکستگی در نظام های مختلف حقوقی، مبانی فقهی هر بحث مورد توجه قرار گرفته و دیدگاهها و راه حل های فقهی هر مساله، برجسته گردید. در متن بحث یا پاورقی آن ارائه شده است. مقایسه قواعد و احکام افلاس در حقوق اسلامی و قواعد ورشکستگی در حقوق موضوعه نشان می دهد که با توجه به تحولات عدلی ورشکستگی، انطباق پذیری قواعد ورشکستگی با موازین شرعی امری کاملاً محتمل، احیاناً پذیر است و با توجه به تغییر رویکرد نظام های حقوقی و گسترش قلمرو حقوق ورشکستگی و تسری قواعد آن به غیر تجار و نیز تفکیک میان مرحله درمان مشکلات واحدهای اقتصادی دارای وضعیت نامساعد مالی و بازسازی آنها از مرحله تصفیه و تقسیم دارایی بنگاه اقتصادی ورشکسته، تفاوت میان شرایط افلاس و شرایط ورشکستگی قابل رفع است. همان گونه که برای دست یابی به قاعده حال شدن دیون موءجل ورشکسته در حقوق موضوعه، می توان از سازوکارها و راه حل هایی که فقیهان معزز ارائه داده اند، استفاده کرد.

با این همه، آنچه که در این کتاب گفته شده است، تفسیری است از مقررات قانون تجارت فعلی (مصوب ۱۳۱۱) و ارائه راه حل های مسائل ورشکستگی در نظم حقوقی کنونی ایران است. بدیهی است که قانونگذار می تواند متناسب با مقتضیات و نیازهای تجاری و شرایط و وضعیت اقتصاد کشور و به منظور حمایت از همه ی ذی نفعان اجرای رژیم حقوق ورشکستگی، طرحی نو در اندازد و مقررات فعلی قانون تجارت در باب ورشکستگی را اصلاح و به روز نماید. اما هرگونه اقدام در این خصوص باید بسیار سنجیده و جامع نگرانه و متناسب با اهداف حقوق ورشکستگی باشد.

بدون تردید، حقوق ورشکستگی فعلی ما کهنه و ناکارآمد است و عمده ی ثمره ی آن، اگر درس اخذ شود، تصفیه و فروش اموال ورشکسته و تقسیم عادلانه آن میان طلبکاران است. اما اگر قانونگذار، بخواهد مصالح کلی جامعه و منافع همه ی ذی نفعان اعم از سهامداران، کارکنان و کارکنان بنگاه ورشکسته، بستانکاران بنگاه دارای شرایط مالی نامساعد، به ویژه باندها، مؤسسات مالی اعتباری را تأمین نماید، باید سه مرحله «بروز علائم مشکل مالی»، «ترقف در پرداختها» و «عدم کفایت دارایی» را به ترتیب برای «اقدامات احتیاطی و پیشگیرانه»، «رسوبی بنگاه ورشکسته» و «تصفیه اموال و انحلال بنگاه اقتصادی»، تعریف و پیش بینی کند و متناسب با هر یک از آنها، معیارها، راه حل ها و سازمان های کوچک، چابک و کارآمدی را پیش بینی کند.

در پایان از تمامی اشخاصی که اینجانب را در تدوین و چاپ این اثر یاری کردند، بویژه از شاگردان فاضل خود در دوره دکتری آقایان ثقفی و ربیعی که در مرحله تایپ و غلط گیری آن مرا یاری دادند و جناب آقای دکتر عباس حسینی نائب مدیر محترم انتشارات مجد که اهتمام به نشر این اثر علمی داشتند، سپاسگزارم.

ضمناً از همکاران ارجمند و اساتید و عموم محققان حقوق، تشکر و احترام است، اینجانب را رهین منت خود ساخته و کاستی ها و اشکالات این اثر را گوشزد نموده و به یاری خدا در چاپ های بعدی کتاب برطرف گردد.